C/2025/3996

20.8.2025.

PADOMES IETEIKUMS

(2025. gada 8. jūlijs)

par Portugāles ekonomikas, sociālo, nodarbinātības, strukturālo un budžeta politiku

(C/2025/3996)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 121. panta 2. punktu un 148. panta 4. punktu,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2024/1263 (2024. gada 29. aprīlis) par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 ([1]), un jo īpaši tās 3. panta 3. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas ieteikumu,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta rezolūcijas,

ņemot vērā Eiropadomes secinājumus,

ņemot vērā Nodarbinātības komitejas atzinumu,

ņemot vērā Ekonomikas un finanšu komitejas atzinumu,

ņemot vērā Sociālās aizsardzības komitejas atzinumu,

ņemot vērā Ekonomikas politikas komitejas atzinumu,

tā kā:

Vispārīgi apsvērumi

(1) Regulā (ES) 2024/1263, kas stājās spēkā 2024. gada 30. aprīlī, ir noteikti ekonomikas pārvaldības sistēmas mērķi – veicināt stabilas un ilgtspējīgas publiskās finanses, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi un noturību, izmantojot reformas un investīcijas, un novērst pārmērīgu valdības budžeta deficītu. Regulā noteikts, ka Padome un Komisija Eiropas pusgada kontekstā veic daudzpusēju uzraudzību saskaņā ar LESD noteiktajiem mērķiem un prasībām. Eiropas pusgads jo īpaši ietver konkrētām valstīm adresētu ieteikumu formulēšanu un to īstenošanas uzraudzību. Regula arī veicina valstu atbildību par fiskālo politiku un uzsver tās orientāciju uz vidēju termiņu apvienojumā ar efektīvāku un saskaņotāku izpildi. Katrai dalībvalstij ir jāiesniedz Padomei un Komisijai valsts vidēja termiņa fiskāli strukturālais plāns, kurā ietvertas tās fiskālās, reformu un investīciju saistības 4 vai 5 gadu periodā atkarībā no valsts likumdošanas termiņa ilguma. Neto izdevumu ([2]) virzībai šajos plānos ir jāatbilst regulas prasībām, tostarp prasībām par to, ka līdz korekcijas perioda beigām jāpanāk vai jānotur vispārējās valdības parāda ticama samazināšanās trajektorija vai tam jāsaglabājas piesardzīgā līmenī, kas ir zemāks par 60 % no iekšzemes kopprodukta (IKP), un ka vispārējās valdības budžeta deficīts vidējā termiņā jāsamazina un/vai jāsaglabā zem Līgumā noteiktās atsauces vērtības, kas ir 3 % no IKP. Ja dalībvalsts apņemas īstenot attiecīgu reformu un investīciju kopumu saskaņā ar regulā izklāstītajiem kritērijiem, korekcijas periodu var pagarināt ne vairāk kā par trīs gadiem.

([1]) OV L, 2024/1263, 30.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.

([2]) Neto izdevumi, kā definēts Regulas (ES) 2024/1263 2. panta 2. punktā: "neto izdevumi" ir valdības izdevumi, atskaitot i) procentu izdevumus; ii) diskrecionāros ieņēmumu pasākumus; iii) izdevumus par Savienības programmām, kas pilnībā atbilst Savienības fondu ieņēmumiem; iv) valsts izdevumus par Savienības finansēto programmu līdzfinansēšanu; v) bezdarbnieka pabalstu izdevumu cikliskos elementus un vi) vienreizējos un citus pagaidu pasākumus.

(2) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/241 ([3]), ar ko tika izveidots Atveseļošanas un noturības mehānisms ("ANM"), stājās spēkā 2021. gada 19. februārī. ANM nodrošina finansiālu atbalstu dalībvalstīm reformu un investīciju īstenošanai, tādējādi sniedzot Savienības finansētu fiskālo stimulu. Atbilstīgi Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgada prioritātēm ANM veicina ekonomikas un sociālo atveseļošanu, vienlaikus virzot ilgtspējīgas reformas un investīcijas, jo īpaši zaļās un digitālās pārkārtošanās veicināšanai un dalībvalstu tautsaimniecību noturības stiprināšanai. Tas arī palīdz stiprināt publiskās finanses un veicināt izaugsmi un darbvietu radīšanu vidējā termiņā un ilgtermiņā, uzlabot teritoriālo kohēziju Savienībā un atbalstīt Eiropas sociālo tiesību pīlāra turpmāku īstenošanu.

(3) 2023. gada 27. februārī pieņemtās Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2023/435 ([4]) ("*REPowerEU* regula") mērķis ir pakāpeniski izbeigt Savienības atkarību no Krievijas fosilo degvielu importa. Tas palīdz iegūt enerģētisko drošību un dažādot Savienības energoapgādi, vienlaikus palielinot atjaunīgo energoresursu izmantošanu, enerģijas uzkrāšanas iespējas un energoefektivitāti. Portugāle savā nacionālajā atveseļošanas un noturības plānā iekļāva jaunu *REPowerEU* nodaļu, lai tiktu finansētas galvenās reformas un investīcijas, kas palīdzēs sasniegt *REPowerEU* mērķus.

(4) Portugāle savu nacionālo atveseļošanas un noturības plānu saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 18. panta 1. punktu iesniedza Komisijai 2021. gada 22. aprīlī. Komisija, ievērojot minētās regulas 19. pantu, novērtēja atveseļošanas un noturības plāna atbilstību, efektivitāti, lietderīgumu un saskanību, ņemot vērā minētās regulas V pielikumā sniegtās novērtēšanas vadlīnijas. Padome 2021. gada 13. jūlijā pieņēma Īstenošanas lēmumu par Portugāles atveseļošanas un noturības plāna novērtējuma apstiprināšanu ([5]) un 2023. gada 10. oktobrī to grozīja saskaņā ar 18. panta 2. punktu, lai atjauninātu neatmaksājamā finanšu atbalsta maksimālo finanšu iemaksu, kā arī lai iekļautu *REPowerEU* nodaļu ([6]). Maksājuma daļas tiek darītas pieejamas ar nosacījumu, ka Komisija saskaņā ar 24. panta 5. punktu ir pieņēmusi lēmumu, kurā konstatēts, ka Portugāle ir apmierinoši sasniegusi attiecīgos atskaites punktus un mērķrādītājus, kas bija noteikti Padomes īstenošanas lēmumā. Apmierinoša sasniegšana nozīmē to, ka nav bijis regresa attiecībā uz tās pašas reformas vai investīcijas iepriekšējo atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanu.

(5) Padome 2025. gada 21. janvārī pēc Komisijas ieteikuma pieņēma ieteikumu, ar ko apstiprina Portugāles valsts vidēja termiņa fiskāli strukturālo plānu ([7]). Plāns tika iesniegts saskaņā ar Regulas (ES) 2024/1263 11. pantu un 36. panta 1. punkta a) apakšpunktu, aptver laikposmu no 2025. līdz 2028. gadam un atspoguļo fiskālo korekciju, kas sadalīta pa četriem gadiem.

(6) Komisija 2024. gada 26. novembrī pieņēma atzinumu par Portugāles 2025. gada budžeta plāna projektu. Tajā pašā dienā Komisija, pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 1176/2011, pieņēma 2025. gada brīdināšanas mehānisma ziņojumu, kurā Portugāle nebija minēta starp tām dalībvalstīm, par kurām būs jāizstrādā padziļināts pārskats. Komisija pieņēma arī ieteikumu attiecībā uz Padomes ieteikumu par eurozonas ekonomikas politiku, kā arī priekšlikumu attiecībā uz 2025. gada vienoto nodarbinātības ziņojumu, kurā analizēta nodarbinātības pamatnostādņu un Eiropas sociālo tiesību pīlāra principu īstenošana. Ieteikumu par eurozonas ekonomikas politiku ([8]) Padome pieņēma 2025. gada 13. maijā un vienoto nodarbinātības ziņojumu – 2025. gada 10. martā.

([3]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/241 (2021. gada 12. februāris), ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu (OV L 57, 18.2.2021., 17. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

([4]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/435 (2023. gada 27. februāris), ar ko groza Regulu (ES) 2021/241 attiecībā uz *REPowerEU* nodaļām atveseļošanas un noturības plānos un groza Regulas (ES) Nr. 1303/2013, (ES) 2021/1060 un (ES) 2021/1755 un Direktīvu 2003/87/EK (OV L 63, 28.2.2023., 1. lpp., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

([5]) Padomes Īstenošanas lēmums (2021. gada 13. jūlijs) par Portugāles atveseļošanas un noturības plāna novērtējuma apstiprināšanu (ST 10149/2021).

([6]) Padomes Īstenošanas lēmums (2023. gada 10. oktobris), ar ko groza 2021. gada 13. jūlija Īstenošanas lēmumu par Portugāles atveseļošanas un noturības plāna novērtējuma apstiprināšanu (ST 13351/23).

([7]) Padomes Ieteikums (2025. gada 21. janvāris), ar ko apstiprina Portugāles vidēja termiņa fiskāli strukturālo plānu (OV C, C/2025/641, 10.2.2025., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/641/oj).

([8]) Padomes Ieteikums (2025. gada 13. maijs) par eurozonas ekonomikas politiku (OV C, C/2025/2782, 22.5.2025., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/2782/oj).

(7) Komisija 2025. gada 29. janvārī publicēja Konkurētspējas kompasu – stratēģisku satvaru, kura mērķis ir nākamajos piecos gados palielināt ES globālo konkurētspēju. Tajā ir noteikti trīs pārmaiņu imperatīvi ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei: i) inovācija; ii) dekarbonizācija un konkurētspēja un iii) drošība. Lai novērstu inovācijas plaisu, ES vēlas veicināt rūpniecisko inovāciju, atbalstīt jaunuzņēmumu izaugsmi, izmantojot tādas iniciatīvas kā ES jaunuzņēmumu un augošo uzņēmumu stratēģija, un veicināt progresīvu tehnoloģiju, piemēram, mākslīgā intelekta un kvantu datošanas, ieviešanu. Tiecoties uz zaļāku ekonomiku, Komisija ir izstrādājusi visaptverošu Lētākas enerģijas rīcības plānu un tīras rūpniecības kursu, nodrošinot, ka pāreja uz tīru enerģiju joprojām ir rentabla un konkurētspējai labvēlīga, jo īpaši energoietilpīgās nozarēs, un veicina izaugsmi. Lai samazinātu pārmērīgu atkarību un palielinātu drošību, Savienība ir apņēmusies stiprināt globālās tirdzniecības partnerības, dažādot piegādes ķēdes un nodrošināt piekļuvi kritiski svarīgām izejvielām un tīras enerģijas avotiem. Šo prioritāšu pamatā ir horizontālie veicinošie faktori, proti, regulējuma vienkāršošana, vienotā tirgus padziļināšana, konkurētspējas finansēšana un uzkrājumu un investīciju savienība, prasmju un kvalitatīvu darbvietu veicināšana un labāka ES politikas koordinācija. Konkurētspējas kompass ir saskaņots ar Eiropas pusgadu, nodrošinot, ka dalībvalstu ekonomikas politika atbilst Komisijas stratēģiskajiem mērķiem, izveidojot vienotu pieeju ekonomikas pārvaldībai, kas visā Savienībā veicina ilgtspējīgu izaugsmi, inovāciju un noturību.

(8) 2025. gadā Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas pusgada norises turpinās līdztekus ANM īstenošanai. Lai īstenotu Eiropas pusgada politikas prioritātes, joprojām ir svarīgi pilnībā īstenot atveseļošanas un noturības plānus, jo šie plāni palīdz efektīvi novērst visas problēmas, kas konstatētas iepriekšējos gados konkrētām valstīm adresētajos attiecīgajos ieteikumos, vai arī būtisku to daļu. Šiem konkrētai valstij adresētajiem ieteikumiem ir vienlīdz liela nozīme, lai novērtētu saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 21. pantu grozītos atveseļošanas un noturības plānus.

(9) 2025. gada konkrētām valstīm adresētie ieteikumi aptver visas galvenās ekonomikas politikas problēmas, kas nav pietiekami risinātas ar atveseļošanas un noturības plānos iekļautajiem pasākumiem, ņemot vērā attiecīgās problēmas, kas konstatētas 2019.–2024. gada konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos.

(10) Komisija 2025. gada 4. jūnijā publicēja 2025. gada ziņojumu par Portugāli. Tajā tika izvērtēts, kā Portugāle ir īstenojusi attiecīgos konkrētai valstij adresētos ieteikumus un kā tā īsteno atveseļošanas un noturības plānu. Pamatojoties uz šo analīzi, ziņojumā par valsti tika identificētas visneatliekamākās problēmas, ar kurām saskaras Portugāle. Tajā bija arī novērtēts Portugāles progress Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanā un Savienības 2030. gada pamatmērķu sasniegšanā nodarbinātības, prasmju un nabadzības mazināšanas jomā, kā arī progress Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Gada progresa ziņojuma novērtējums

(11) Padome 2025. gada 21. janvārī Portugālei ieteica šādus maksimālos neto izdevumu pieauguma tempus: 5,0 % 2025. gadā, 5,1 % 2026. gadā, 1,2 % 2027. gadā un 3,3 % 2028. gadā, kas atbilst maksimālajam kumulatīvajam pieauguma tempam, kurš aprēķināts, atsaucoties uz 2024. gadu, proti, 17,4 % 2025. gadā, 23,4 % 2026. gadā, 24,8 % 2027. gadā un 28,9 % 2028. gadā. Portugāle 2025. gada 30. aprīlī iesniedza savu gada progresa ziņojumu ([9]) par ieteikto neto izdevumu maksimālo pieauguma tempu ievērošanu un tādu reformu un investīciju īstenošanu, ar kurām reaģē uz galvenajām problēmām, kas konstatētas Eiropas pusgada konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos. Gada progresa ziņojums atspoguļo arī Portugāles pienākumu divreiz gadā ziņot par panākto progresu atveseļošanas un noturības plāna īstenošanā saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 27. pantu.

(12) Krievijas agresijas karš pret Ukrainu un tā sekas ir eksistenciāls izaicinājums Eiropas Savienībai. Komisija ieteica koordinēti iedarbināt Stabilitātes un izaugsmes pakta valstu izņēmuma klauzulu, lai atbalstītu ES centienus panākt strauju un būtisku aizsardzības izdevumu palielinājumu, un Eiropadome 2025. gada 6. marta sanāksmē atzinīgi novērtēja šo priekšlikumu. Pēc Portugāles 2025. gada 30. aprīļa lūguma Padome 2025. gada 8. jūlijā pēc Komisijas ieteikuma pieņēma ieteikumu, kas ļauj Portugālei novirzīties no ieteiktajiem neto izdevumu maksimālajiem pieauguma tempiem un tos pārsniegt ([10]).

([9]) 2025. gada progresa ziņojumi ir pieejami https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en.

([10]) Padomes Ieteikums (2025. gada 8. jūlijs), kas ļauj Portugālei novirzīties no neto izdevumu maksimālajiem pieauguma tempiem, kurus noteikusi Padome saskaņā ar Regulu (ES) 2024/1263 (Valsts izņēmuma klauzulas iedarbināšana) (OV C, C/2025/3972, 20.8.2025., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3972/oj).

(13) Saskaņā ar *Eurostat* validētajiem datiem ([11]) Portugāles vispārējās valdības budžeta pārpalikums samazinājās no 1,2 % no IKP 2023. gadā līdz 0,7 % 2024. gadā, savukārt vispārējās valdības parāds no 97,7 % no IKP 2023. gada beigās saruka līdz 94,9 % 2024. gada beigās. Saskaņā ar Komisijas aprēķiniem šīs norises nozīmē, ka neto izdevumu pieauguma temps 2024. gadā ir bijis 12,0 % apmērā. 2025. gada progresa ziņojumā Portugāle lēš, ka neto izdevumu pieaugums 2024. gadā būs 11,6 %. Komisija lēš, ka neto izdevumu pieaugums ir bijis lielāks nekā gada progresa ziņojumā norādītais. Atšķirība starp Komisijas aprēķiniem un valsts iestāžu aplēsēm ir saistīta ar Komisijas aplēsto diskrecionāro ieņēmumu pasākumu lielāku ietekmi, kas samazina ieņēmumus, jo īpaši ietekmi uz pasākumiem, kas saistīti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli. Saskaņā ar Komisijas aplēsēm fiskālā nostāja ([12]), kas ietver gan valsts, gan ES finansētos izdevumus, 2024. gadā bija ekspansīva, proti, 1,6 % no IKP.

(14) Saskaņā ar gada progresa ziņojumu Portugāles budžeta prognožu pamatā esošajā makroekonomikas scenārijā paredzams, ka reālais IKP 2025. gadā pieaugs par 2,4 %, savukārt SPCI inflācija 2025. gadā tiek prognozēta 2,4 % apmērā. Komisijas 2025. gada pavasara prognozē paredzēts, ka reālais IKP 2025. gadā palielināsies par 1,8 % un 2026. gadā par 2,2 %, savukārt SPCI inflācija 2025. gadā plānota 2,1 % apmērā un 2026. gadā – 2,0 % apmērā.

(15) Gada progresa ziņojumā ir paredzēts, ka vispārējās valdības budžeta pārpalikums 2025. gadā samazināsies līdz 0,3 % no IKP, savukārt vispārējās valdības parāda attiecība pret IKP 2025. gada beigās samazināsies līdz 91,5 %. Šīs norises atbilst neto izdevumu pieaugumam 3,4 % apmērā 2025. gadā. Komisijas 2025. gada pavasara prognozē paredzēts, ka vispārējās valdības budžeta pārpalikums 2025. gadā būs 0,1 % no IKP. Pārpalikuma samazinājums 2025. gadā galvenokārt atspoguļo to fiskālās politikas pasākumu ietekmi, kuri saskaņā ar aplēsēm palielinās izdevumus, jo īpaši publiskā sektora algas un sociālos pārvedumus, un samazinās ieņēmumus, jo tas izriet no tā, ka ir atjaunināta jauniešu iedzīvotāju ienākuma nodokļa shēma un uzņēmumu ienākuma nodokļa stimuli. Saskaņā ar Komisijas aprēķiniem šīs norises atbilst neto izdevumu pieaugumam 6,1 % apmērā 2025. gadā. Šīs neto izdevumu pieauguma prognozes, kas ir lielākas nekā norādīts gada progresa ziņojumā, ir saistītas ar to, ka Komisijas aplēstie izdevumi, ko finansē ar pārvietojumiem no ES, ir mazāki, un ar to, ka tie nav klasificēti kā vienreizēji tiesas nolēmumi, kas vēl ir jāīsteno. Pamatojoties uz Komisijas aplēsēm, tiek prognozēts, ka fiskālā nostāja, kas ietver gan valsts, gan ES finansētos izdevumus, 2025. gadā būs ekspansīva, palielinoties par 1,4 % no IKP. Paredzams, ka vispārējās valdības parāda attiecība pret IKP 2025. gada beigās samazināsies līdz 91,7 %. Parāda attiecības pret IKP samazinājums 2025. gadā galvenokārt atspoguļo labvēlīgu procentu likmju pieauguma starpību apvienojumā ar prognozēto primāro pārpalikumu.

(16) Komisijas 2025. gada pavasara prognozē paredzēts, ka no Atveseļošanas un noturības mehānisma neatmaksājamā atbalsta ("dotācijām") 2025. gadā tiks finansēti vispārējās valdības izdevumi, kuru apmērs atbilst 1,5 % no IKP (salīdzinājumā ar 0,7 % no IKP 2024. gadā). No Atveseļošanas un noturības mehānisma neatmaksājamā atbalsta finansētie izdevumi dod iespēju veikt kvalitatīvas investīcijas un produktivitāti palielinošas reformas, tiešā veidā neietekmējot Portugāles vispārējās valdības bilanci un parādu.

(17) Vispārējās valdības aizsardzības izdevumi Portugālē 2021.–2023. gadā saglabājās stabili 0,8 % apmērā no IKP ([13]). Saskaņā ar Komisijas 2025. gada pavasara prognozi ir paredzams, ka aizsardzības izdevumi saglabāsies stabili 0,8 % apmērā no IKP gan 2024. gadā, gan 2025. gadā. Tas nozīmē, ka salīdzinājumā ar 2021. gadu nav izmaiņu. Portugāle lēš, ka aizsardzības izdevumi 2024. gadā būs 0,9 % no IKP un 2025. gadā 1,1 % no IKP. Laikposms, kad tiek aktivizēta valsts izņēmuma klauzula (2025.–2028. gads), ļauj Portugālei pārskatīt valdības izdevumu prioritātes vai palielināt valdības ieņēmumus, lai ilgstoši lielāki aizsardzības izdevumi neapdraudētu fiskālo ilgtspēju vidējā termiņā.

([11]) *Eurostat* euro rādītāji, 22.4.2025.

([12]) Fiskālā nostāja tiek definēta kā vispārējās valdības pamata budžeta stāvokļa izmaiņas pret iepriekšējo gadu mērījums. Ar tās palīdzību novērtē ekonomikas stimulu, ko rada fiskālā politika – gan tā, kas attiecas uz valsts finansējumu, gan tā, kas attiecas uz finansējumu no ES budžeta. Fiskālā nostāja tiek mērīta kā starpība starp i) vidēja termiņa potenciālo izaugsmi un ii) primāro izdevumu izmaiņām, atskaitot diskrecionāros ieņēmumu pasākumus un ietverot izdevumus, ko finansē ar neatmaksājamu atbalstu (dotācijām) no Atveseļošanas un noturības mehānisma un citiem Savienības fondiem.

([13]) *Eurostat*, valdības izdevumi pēc valdības funkciju klasifikācijas (*COFOG*). *COFOG* un NATO definīciju metodoloģisko atšķirību dēļ izdevumi, kuru pamatā ir *COFOG* definīcija, var atšķirties no izdevumiem, kuru pamatā ir NATO definīcija.

(18) Saskaņā ar Komisijas 2025. gada pavasara prognozi ir paredzams, ka neto izdevumi Portugālē pieaugs par 6,1 % 2025. gadā un par 18,8 % kumulatīvi 2024. un 2025. gadā. Pamatojoties uz Komisijas 2025. gada pavasara prognozi, ir paredzams, ka Portugāles neto izdevumu pieaugums 2025. gadā pārsniegs ieteikto maksimālo pieauguma tempu, kas atbilst novirzei ([14]) 0,4 % apmērā no IKP gada izteiksmē. Aplūkojot kopā 2024. un 2025. gadu, tiek prognozēts, ka arī neto izdevumu kumulatīvais pieauguma temps būs lielāks par ieteikto maksimālo pieauguma tempu, atbilstot novirzei par 0,5 % no IKP. Ņemot vērā valsts izņēmuma klauzulas nodrošināto elastību lielākiem aizsardzības izdevumiem, neto izdevumu kumulatīvā novirze saglabājas stabila 0,5 % apmērā no IKP, kas ir zem kumulatīvās novirzes robežvērtības 0,6 % no IKP.

(19) Turklāt Padome ieteica Portugālei izbeigt ārkārtas enerģētikas atbalsta pasākumus pirms 2024./2025. gada apkures sezonas. Saskaņā ar Komisijas 2025. gada pavasara prognozi ārkārtas enerģētikas atbalsta pasākumu prognozētās neto budžeta izmaksas ([15]) 2024. gadā ir 0,3 % no IKP, un tiek prognozēts, ka 2025. gadā tās samazināsies līdz 0,1 %. Ārkārtas enerģētikas atbalsta pasākumi pirms 2024./2025. gada apkures sezonas tika izbeigti tikai daļēji. Tas ne pilnībā atbilst Padomes ieteiktajam.

(20) Gada progresa ziņojumā nav iekļautas budžeta prognozes par periodu pēc 2025. gada. Pamatojoties uz zināmajiem politikas pasākumiem, kas tiks īstenoti prognozes termiņā, Komisija savā 2025. gada pavasara prognozē paredz, ka vispārējās valdības budžeta deficīts 2026. gadā būs 0,6 % no IKP. Vispārējās valdības bilances izmaiņas 2026. gadā galvenokārt atspoguļo ietekmi, ko rada uzņēmumu ienākuma nodokļa likmes samazinājums, kā noteikts 2025. gada Valsts budžeta likumā, un no ANM aizdevumiem finansēto publisko investīciju pieaugums. Šīs norises atbilst neto izdevumu pieaugumam par 6,3 % 2026. gadā. Pamatojoties uz Komisijas aplēsēm, tiek prognozēts, ka fiskālā nostāja, kas ietver gan valsts, gan ES finansētos izdevumus, 2026. gadā būs ekspansīva, palielinoties par 1,2 % no IKP. Komisija prognozē, ka vispārējās valdības parāda attiecība pret IKP 2026. gada beigās samazināsies līdz 89,7 %. Parāda attiecības pret IKP samazinājums 2026. gadā galvenokārt atspoguļo pastāvīgi labvēlīgu procentu likmju pieauguma starpību un prognozēto primāro pārpalikumu.

Galvenie politikas uzdevumi

(21) Iedzīvotāju novecošana, kā arī darbspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās rada spiedienu uz Portugāles paaudžu solidaritātes pensiju sistēmas ilgtspēju. Lai gan paredzams, ka valsts pensiju izdevumi palielināsies, sagaidāms, ka samazināsies iemaksu veicēju sistēmā skaits. Paredzams, ka valsts pensiju izdevumi sasniegs maksimumu 2046. gadā (15,2 % no IKP), ierindojot Portugāli to trīs dalībvalstu vidū, kurās ir visaugstākā pensiju izdevumu attiecība pret IKP ([16]). Tomēr, ja 2025. gadā ir gandrīz divi iemaksu veicēji uz vienu pensionāru, paredzams, ka 2046. gadā tas būs tikai aptuveni viens. No tā izrietošais valsts pensiju sistēmas deficīts būs jāsedz no valsts līdzekļiem, veicot pārskaitījumus no valsts budžeta vai Portugāles rezerves fonda valsts pensiju shēmām (tā dēvētais *Fundo de Estabilização Financeira da Segurança Social*). Iedzīvotāju novecošana negatīvi iespaido Portugāles publiskās finanses ne tikai ar tās ietekmi uz valsts pensiju sistēmu, bet arī uz nodokļu sistēmu. Piemēram, mazāks darbspējas vecuma personu skaits varētu samazināt ieņēmumus no darbaspēka nodokļiem. Portugāle ir īstenojusi reformas, lai uzlabotu savas pensiju sistēmas ilgtspēju, piemēram, indeksējot likumā noteikto pensionēšanās vecumu atbilstoši paredzamajam mūža ilgumam. Tomēr tāda politika kā priekšlaicīgas pensionēšanās shēmas un īpašas iemaksu likmes rada spiedienu uz valsts pensiju sistēmu, un tas varētu ietekmēt tās ilgtspēju.

(22) Saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 19. panta 3. punkta b) apakšpunktu un minētās regulas V pielikuma 2.2. kritēriju atveseļošanas un noturības plānā ir ietverts plašs savstarpēji pastiprinošu reformu un investīciju kopums, ko paredzēts īstenot līdz 2026. gadam. Paredzams, ka tās palīdzēs efektīvi risināt problēmas, kas konstatētas attiecīgajos konkrētai valstij adresētajos ieteikumos, – visas vai ievērojamu to daļu. Šajā saspringtajā termiņā pabeigt atveseļošanas un noturības plāna, arī *REPowerEU* nodaļas, efektīvu īstenošanu ir būtiski, lai zaļā un digitālā pārkārtošanās veicinātu Portugāles ilgtermiņa konkurētspēju, vienlaikus nodrošinot sociālo taisnīgumu. Komisijas paziņojumā "*NextGenerationEU* – tuvojas 2026. gads", kas pieņemts 2025. gada 4. jūnijā, ir precizēts piemērojamais grafiks mehānisma beigu posmam, sniegti norādījumi dalībvalstīm par to, kā līdz 2026. gada 31. augustam maksimāli palielināt īstenošanu, tostarp par to, kā vēl vairāk racionalizēt savus ANP, izklāstītas galvenās iespējas, kas jāapsver to pārskatīšanā, un uzsvērts, cik svarīgi ir rūpīgi kopīgi plānot pēdējo maksājumu pieprasījumu iesniegšanu 2026. gadā. Portugāle jau ir panākusi progresu atveseļošanas un noturības plānā paredzēto reformu un investīciju

([14]) No 2026. gada šie skaitļi parādīsies kontroles kontā, kas izveidots saskaņā ar Regulas (ES) 2024/1263 22. pantu.

([15]) Tās atspoguļo minēto pasākumu gada budžeta izmaksas, ievērojot ieņēmumus un izdevumus un attiecīgā gadījumā atskaitot ieņēmumus no nodokļiem par enerģijas piegādātāju negaidīto papildu peļņu.

([16]) Eiropas Komisija, 2024. gada ziņojums par novecošanu: ekonomikas un budžeta prognozes ES dalībvalstīm (2022.–2070. gads), iestāžu dokuments Nr. 279, 2024. gada aprīlis.

īstenošanā. Lai atveseļošanas un noturības plānā noteiktās saistības izpildītu līdz 2026. gada augustam, ir būtiski, lai Portugāle paātrinātu reformu un investīciju īstenošanu, risinot attiecīgās problēmas. Padome 2025. gada 13. maijā pieņēma Īstenošanas lēmumu, ar ko groza Portugāles atveseļošanas un noturības plāna novērtējumu, lai ņemtu vērā objektīvus apstākļus, kas apdraud dažu investīciju savlaicīgu īstenošanu. Tomēr joprojām pastāv problēmas saistībā ar administratīvo spēju, publiskā iepirkuma noteikumiem un ilgām atļauju piešķiršanas procedūrām, kas jo īpaši skar lielus investīciju projektus. Joprojām ir būtiski sistemātiski iesaistīt vietējās un reģionālās pašvaldības, sociālos partnerus, pilsonisko sabiedrību un citas attiecīgās ieinteresētās personas, lai nodrošinātu plašu līdzdalību atveseļošanas un noturības plāna sekmīgā un savlaicīgā īstenošanā.

(23) Portugālē ir paātrinājusies to kohēzijas politikas programmu īstenošana, kas ietver atbalstu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF), Taisnīgas pārkārtošanās fonda (TPF), Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) un Kohēzijas fonda (KF). Ir svarīgi arī turpmāk censties nodrošināt šo programmu ātru īstenošanu, vienlaikus maksimāli palielinot to ietekmi uz vietas. Portugāle jau veic pasākumus saskaņā ar tās kohēzijas politikas programmām, lai veicinātu konkurētspēju un izaugsmi, vienlaikus veicinot sociālo kohēziju. Tajā pašā laikā Portugāle joprojām saskaras ar problēmām, citastarp tādām, kas saistītas ar konkurētspējas palielināšanu, arī izstrādājot vai ražojot kritiski svarīgas tehnoloģijas, prasmju trūkumu un neatbilstību, ūdensapgādes noturības palielināšanu, jo īpaši Algarvē un Alentežu, un mājokļu pieejamību cenas ziņā un vispārējo pieejamību. Saskaņā ar Regulas (ES) 2021/1060 18. pantu Portugālei kohēzijas politikas fondu vidusposma pārskatīšanas ietvaros ir jāpārskata katra programma, citastarp ņemot vērā 2024. gada valstij adresētajos ieteikumos norādītos problēmjautājumus. Ar Komisijas priekšlikumiem, kas pieņemti 2025. gada 1. aprīlī ([17]), termiņš vidusposma pārskatīšanas rezultātu novērtējuma iesniegšanai par katru programmu tiek pagarināts un ir pēc 2025. gada 31. marta. Tie arī nodrošina elastību, kas palīdzēs paātrināt programmu īstenošanu, un rada dalībvalstīm stimulus piešķirt kohēzijas politikas resursus piecām Savienības stratēģiskajām prioritārajām jomām, proti, konkurētspējai stratēģisko tehnoloģiju, aizsardzības, mājokļu, ūdensapgādes noturības un enerģētikas pārkārtošanas jomā, un investīcijām prasmēs prioritārajās nozarēs, vienlaikus ESF+ programmās joprojām uzmanību pievēršot visneaizsargātākajām personām.

(24) Eiropas stratēģisko tehnoloģiju platforma (*STEP*) sniedz iespēju ieguldīt kādā no svarīgākajām ES stratēģiskajām prioritātēm, tādējādi stiprinot ES konkurētspēju. *STEP* līdzekļus novirza, izmantojot 11 pašreizējos ES fondus. Dalībvalstis arī var piedalīties programmā *InvestEU*, atbalstot investīcijas prioritārajās jomās. Portugāle varētu optimāli izmantot šīs iniciatīvas, lai atbalstītu kritiski svarīgu tehnoloģiju, to vidū tīru un resursefektīvu tehnoloģiju, izstrādi vai ražošanu.

(25) Papildus ekonomiskajām un sociālajām problēmām, kas tiek risinātas ar atveseļošanas un noturības plāna un citu ES fondu palīdzību, Portugālei būtu efektīvi jārisina atlikušās problēmas, kas saistītas ar i) tās pensiju sistēmas ilgtspēju, ii) vienkāršošanu, iii) uzņēmējdarbības vidi, iv) pētniecību un inovāciju, v) piekļuvi finansējumam un izaugsmes finansējumam, vi) nodokļu administrēšanu, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nodokļu apiešanu, vii) likumdošanas kvalitāti, viii) transportu, ix) atjaunīgo enerģiju, x) enerģētikas infrastruktūru un tīkliem, xi) energoefektivitāti, xii) vides politiku, xiii) resursu pārvaldību, xiv) mājokļiem, xv) prasmēm, xvi) kvalitatīvām darbvietām un xvii) sociālo taisnīgumu.

(26) Kā noteikts Konkurētspējas kompasā, visām ES, valstu un vietējām iestādēm ir jāpieliek ievērojami pūliņi, lai izstrādātu vienkāršākus noteikumus un paātrinātu administratīvās procedūras. Komisija ir izvirzījusi vērienīgus mērķus administratīvā sloga samazināšanai – kopumā vismaz par 25 % un attiecībā uz MVU vismaz par 35 %; turklāt tā ir izveidojusi jaunus rīkus šo mērķu sasniegšanai, piemēram, sistemātisku ES regulējuma stresa testu un pastiprinātu dialogu ar ieinteresētajām personām. Lai sasniegtu šo mērķi, arī Portugālei ir jārīkojas. 51 % uzņēmumu uzskata, ka administratīvo procedūru sarežģītība tiem ir problēma, veicot uzņēmējdarbību Portugālē ([18]). Neraugoties uz pēdējos gados panākto progresu, administratīvais un regulatīvais slogs joprojām ir būtisks šķērslis uzņēmumu darbībai Portugālē. Vairāk nekā 83 % Portugāles uzņēmumu ziņo, ka uzņēmējdarbības regulējums ir šķērslis investīcijām (salīdzinot ar 66 % ES). Turklāt ESAO produktu tirgus regulējuma rādītāju novērtējumā par 2023. un 2024. gadu Portugāle ir klasificēta kā valsts ar devīto sliktāko rādītāju no 38 ESAO valstīm. Šie šķēršļi negatīvi ietekmē Portugāles tirgu pievilcīgumu, samazina konkurenci un mazina Portugāles uzņēmumu spēju paplašināties,

([17]) Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko attiecībā uz īpašiem pasākumiem stratēģisku problēmu risināšanai vidusposma pārskatīšanas kontekstā groza Regulas (ES) 2021/1058 un (ES) 2021/1056 – COM(2025) 123 final.

([18]) *"Businesses" attitudes towards corruption in the EU*, Eirobarometra kopsavilkuma ziņojums (2024. gada aprīlis).

ieviest jauninājumus un palielināt ražīgumu. Konkrētāk, uzņēmumi turpina ziņot par ilgām rūpniecības licencēšanas un atļauju piešķiršanas procedūrām, kuras tie uzskata par būtisku šķērsli investīcijām. Neraugoties uz zināmu progresu, kas panākts šo procesu saīsināšanā un racionalizēšanā, vietējās pašvaldības saskaras ar grūtībām jauno procedūru īstenošanā, un prakse dažādos reģionos un pašvaldībās var ievērojami atšķirties. Šķēršļi joprojām pastāv arī attiecībā uz piekļuvi vairākiem mazumtirdzniecības un profesionālajiem pakalpojumiem, kaut arī Portugāle panāca nozīmīgu progresu šajā jomā, piemēram, laikposmā no 2023. līdz 2024. gadam pārskatot tiesisko regulējumu vairākām pašregulētām profesijām.

(27) Nosacījumi, kas ir jāievēro uzņēmumiem, kuri cenšas piekļūt finansējumam, pēdējos gados uzlabojas, un to uzņēmumu īpatsvars, kas ziņo par piekļuvi finansējumam kā ierobežojumu investīcijām, tagad kopumā atbilst ES vidējam rādītājam. Tomēr Portugāles uzņēmumi galvenokārt paļaujas uz banku aizdevumiem un iekšējo finansējumu. Pēdējos gados ir plašāk izmantoti citi finansējuma avoti, piemēram, riska un pašu kapitāls, taču tie joprojām ir ievērojami mazāk izplatīti nekā vidēji ES. Portugāles kapitāla tirgi joprojām ir nepietiekami attīstīti un veido tikai 24,4 % no IKP salīdzinājumā ar vidēji 67,6 % ES līmenī. Portugāles iestādes uzsāka un pastiprināja vairākas iniciatīvas, lai atbalstītu ieguldījumus privātajā kapitālā un riska kapitālā, piemēram, *Banco Português de Fomento* pārvaldīto kapitalizācijas un noturības fondu, jaunuzņēmumu atbalsta programmas vai programmas, kas vērstas uz konkrētām nozarēm, kā arī neseno kapitāla tirgu kodeksa pārskatīšanu. Tomēr ir vajadzīgs turpmāks progress, lai Portugāle sasniegtu Eiropas līdzbiedrus un piesaistītu vairāk privātā kapitāla ieguldītāju un investīciju, iespējams, ietverot publiskā un privātā sektora riska dalīšanu, lai pievērstos uzņēmumiem ar lielāku izaugsmes potenciālu un nozarēm ar spēcīgu ražīguma profilu. Plašāka pašu kapitāla instrumentu izmantošana citastarp atbalstītu jaunuzņēmumus un inovāciju, palielinātu vietējo uzņēmumu spēju paplašināt un izvērst darbību, uzlabotu vadības praksi un palielinātu ražīgumu. Finanšpratība Portugālē ir vāja, un 2023. gada Eirobarometra aptaujā par finanšpratību tikai 16 % portugāļu saņēma augstu vērtējumu, kas ir otrs sliktākais rezultāts ES. Finanšpratību valstī varētu uzlabot, lai varētu efektīvāk sadalīt ietaupījumus un uzlabot uzņēmumu izpratni par katra pieejamā finanšu instrumenta sniegtajiem konkrētajiem ieguvumiem un radītajiem riskiem.

(28) Portugāles nodokļu sistēmā nodokļu izdevumi ir plaši izplatīti. Vairākos tiesību aktos ir paredzēti vairāk nekā 500 nodokļu izdevumu. Šis instruments var būt efektīvs rīks konkrētu politikas mērķu sasniegšanai. Tomēr tas arī noved pie tā, ka netiek gūti ieņēmumi, kā arī veicina nodokļu sistēmas sarežģītību un var ietekmēt ienākumu nevienlīdzību. Portugāle spēra pirmo soli, lai novērstu lielos nodokļu izdevumus, izveidojot jaunu nodokļu politikas vienību (zināma kā *U-TAX*), kuras mērķis ir uzraudzīt un novērtēt nodokļu izdevumus. Uzņēmumu ienākuma nodokļa struktūra vēl vairāk sarežģī nodokļu sistēmu. Tās likmju struktūru veido gan valsts nodokļi, gan pašvaldību papildnodokļi. Valsts nodoklis ir atkarīgs no katra uzņēmuma ar nodokli apliekamās peļņas summas. Turklāt pašvaldības var noteikt papildnodokli apmērā līdz 1,5 %. Tādējādi likumā noteiktā uzņēmumu ienākuma nodokļa likme var svārstīties no 12,5 % līdz 30,5 % atkarībā no uzņēmuma lieluma un atrašanās vietas. Šāda koncepcija varētu arī atturēt uzņēmumus no darbības paplašināšanas, kavējot lielākus apjomradītus ietaupījumus un ar to saistīto efektivitātes pieaugumu, vienlaikus palielinot iespējas novirzīt peļņu valsts iekšienē. Attiecībā uz nodokļu administrēšanu Portugāles nesamaksātie nodokļu parādi attiecībā pret IKP joprojām ir vieni no lielākajiem ES.

(29) Tiesu sistēma kļūst efektīvāka, taču joprojām saskaras ar problēmām, kas saistītas ar ilgstošu tiesvedību un lielu neizskatīto lietu skaitu, jo īpaši administratīvajās un nodokļu tiesās. Portugālei būs svarīgi turpināt panākt progresu, samazinot neizskatīto lietu uzkrāšanos, kā arī to ilgumu gan pirmās instances, gan otrās instances tiesās, un nodrošināt pienācīgu resursu pieejamību tiesu sistēmai.

(30) Investīcijas pētniecībā un izstrādē pēdējos gados ir palielinājušās, taču ar tām nepietiek, lai Portugāles valsts pētniecības un inovācijas sistēma sasniegtu ES vidējo rādītāju. Pētniecības un izstrādes izdevumu īpatsvars attiecībā pret IKP 2024. gadā palielinājās līdz 1,7 %, to veicināja privāto izdevumu pieaugums, savukārt publiskā sektora pētniecības un izstrādes intensitāte saglabājās stabila 0,6 % apmērā. Portugāles iestādes ir īstenojušas dažādas programmas pētniecības un inovācijas atbalstam. Tomēr vairākas no tām, piemēram, mobilizēšanas un zaļās programmas, tiks pabeigtas tikai dažu nākamo gadu laikā. Lai gan ir gaidāmi ilgstoši ieguvumi no šīm programmām, Portugālei būs ārkārtīgi svarīgi saglabāt pienācīgus stimulus pētniecībai, izstrādei un inovācijai ārpus šīm programmām. Šajā nolūkā būs ļoti svarīgi novērtēt un īstenot pārdomātu politiku un atbalstīt lietderīgus izdevumus, orientējoties uz nozarēm, kurām ir vislielākais izaugsmes potenciāls un pievienotā vērtība.

(31) Attiecībā uz likumdošanas procesa kvalitāti Portugāle tikai ierobežoti izmanto ietekmes novērtējumus un *ex post* politikas novērtējumus. Portugālē 2021. gadā tika panākts ievērojams progress *ex ante* politikas novērtējumu īstenošanā, izveidojot *PlanAPP* – valsts struktūru publiskās politikas izstrādes atbalstam. Tomēr *ex post* ietekmes novērtējumi netiek sagatavoti bieži un attiecas tikai uz atsevišķiem tiesību aktiem. Plašāka *ex post* novērtējumu izmantošana ļautu iestādēm labāk novērtēt jauno rīcībpolitiku un tiesību aktu ietekmi, kā arī jau ieviesto *ex ante* novērtējumu efektivitāti. Varētu uzlabot arī pārredzamību attiecībā uz ieinteresēto personu iesaistīšanu likumdošanas procesā.

(32) Portugāle joprojām ir ļoti atkarīga no importētā fosilā kurināmā, un 2023. gadā nafta un gāze veidoja attiecīgi 47,2 % un 16,8 % no tās energoresursu struktūras. Transporta nozare veido lielāko daļu no enerģijas galapatēriņa, proti, 37,5 % no kopējā patēriņa. Transporta nozare ir ļoti atkarīga no naftas un naftas produktiem, kas veido 92 % no tās enerģijas galapatēriņa, un tas liecina par valsts ievērojamo atkarību no fosilā kurināmā. Portugālē reģistrē ievērojamas fosilā kurināmā subsīdijas, neplānojot to pakāpenisku izbeigšanu līdz 2030. gadam. Konkrētāk, varētu uzskatīt, ka prioritāte ir pakāpeniski izbeigt fosilā kurināmā subsīdijas, kas mērķtiecīgi nerisina enerģētisko nabadzību un nereaģē uz patiesām bažām par enerģētisko drošību, kavē elektrifikāciju un nav būtiskas rūpniecības konkurētspējai. Portugālē fosilā kurināmā subsīdijas, piemēram, nodokļu samazinājumi un atbrīvojumi dīzeļdegvielai kravu pārvadājumu uzņēmumiem un sabiedriskajam transportam, ir ekonomiski neefektīvas, turpina paļaušanos uz fosilajām degvielām un mazina stimulus pārejai uz elektrotransportlīdzekļiem un citiem ilgtspējīgiem risinājumiem. Ieguldījumi ilgtspējīgā mobilitātē un dzelzceļa infrastruktūrā, kas nodrošina netraucētu integrāciju ES tīklā, paātrinātu dekarbonizāciju, palielinātu noturību, samazinātu reģionālās atšķirības un veicinātu sociālo kohēziju.

(33) Portugāle ir pieņēmusi tiesību aktus un izveidojusi jaunu īpašu darba grupu, lai atvieglotu atļauju piešķiršanas procedūras. Tomēr tiesību akti joprojām ir pārāk sarežģīti, īpaši attiecībā uz telpisko plānošanu valsts, reģionālā un vietējā līmenī, jo trūkst standartizētu noteikumu un skaidru pamatnostādņu. Portugāles publiskajām iestādēm trūkst instrumentu, lai pastāvīgi uzraudzītu tiesību aktu īstenošanu un sekotu līdzi atjaunīgās enerģijas staciju progresam, un bieži vien tām trūkst projektu novērtēšanai nepieciešamo tehnisko prasmju. Atjaunīgās enerģijas energokopienu skaits Portugālē joprojām ir neliels, un ir iespējas atvieglot to licencēšanu un izveidot stimulu shēmas. Lai paātrinātu atjaunīgo energoresursu apguvi, Portugāle varētu turpināt pēdējos gados panākto progresu atļauju piešķiršanas procesa racionalizēšanā, arī palielinot kapacitāti valsts pārvaldē, kas nodarbojas ar atļauju piešķiršanu, palielinot atjaunīgo energoresursu ražošanas digitalizāciju un nostiprinot vispārējo tiesisko regulējumu. Lietderīga būtu arī turpmāka rīcība, kas veicinātu pašpatēriņu (ieskaitot saules enerģiju uz jumtiem) un atjaunīgās enerģijas energokopienas. Portugālē 2023. gadā 87,7 % valsts elektroenerģijas tika piegādāti no atjaunīgajiem energoresursiem, ko darbina hidroenerģija un spēcīgi vēji, un tas bija jauns rekords. Saules enerģija bija atjaunīgās enerģijas avots, kas palielinājās visvairāk – par 36 %. Būtiskajam atjaunīgās enerģijas īpatsvara pieaugumam bija nozīme ievērojamajā elektroenerģijas cenu kritumā – cenas kļuva zemākas nekā pirms krīzes. Tā kā ir integrēts vairāk atjaunīgo energoresursu un pieaug pieprasījuma elektrifikācija, lai saglabātu elektrotīkla līdzsvaru un nodrošinātu lielāku stabilitāti elektroenerģijas vairumtirgū, būs būtiski veikt turpmākas investīcijas elektrotīkla paplašināšanā un modernizācijā, veicināt no fosilā kurināmā brīvus risinājumus, piemēram, uzkrāšanu un pieprasījumreakciju, un vēl vairāk digitalizēt tīklu. Pārredzamības trūkums attiecībā uz pieejamo sadales tīkla jaudu un paplašināšanas plāniem apgrūtina attīstītāju iespējas plānot jaunus projektus un ieguldīt tajos. Ir būtiski racionalizēt pieslēguma procedūras, palielināt tīkla pieslēguma pārredzamību un nodrošināt izsoļu skaidru plānošanu ilgtermiņā. Turklāt atjaunīgo energoresursu projektus skāra loģistikas problēmas, komponentu trūkums un zemāka rentabilitāte, un tā rezultātā kavējas projektu īstenošana. Stimuli turpināt attīstīt ilgtermiņa līgumus, piemēram, elektroenerģijas pirkuma līgumus (EPL), arī palīdzētu padarīt tirgu stabilāku, palielinot ilgtermiņa ilgtspēju un līdz ar to arī atjaunīgo energoresursu investīciju pievilcību. Tomēr atjaunīgo energoresursu EPL Portugālē pašlaik ir ierobežoti – līgumi ir noslēgti par 0,42 GW. Neraugoties uz Portugāles centieniem palielināt elektroenerģijas starpsavienojumu līmeni ar Spāniju, šis elektrotīklu starpsavienojumu līmenis joprojām ir zemāks par 2030. gada mērķrādītājiem.

(34) Liela daļa Portugāles iedzīvotāju saskaras ar enerģētisko nabadzību. Lai novērstu lielo atkarību no fosilā kurināmā ēkās un samazinātu enerģijas patēriņu, Portugāle varētu paātrināt energoefektivitātes centienus papildus tiem, kas noteikti tās atveseļošanas un noturības plānā. Pastiprinot centienus veicināt ēku pilnīgu renovāciju, arī sniedzot tehnisko palīdzību pieteikumu iesniedzējiem, varētu paātrināt energorenovācijas projektu pieņemšanu. Turklāt Portugālei ieguvums varētu būt stingrāka finanšu shēmu sistēma, kas palīdzētu maksimāli izmantot privātās investīcijas energorenovācijai. Tādējādi Portugāle varētu novirzīt vairāk uz dotācijām balstītu resursu mājsaimniecībām, kurām tas ir vajadzīgs.

(35) Portugāles rādītāji ir krietni zem ES vidējā līmeņa attiecībā uz aprites ekonomikas etalonrādītājiem, kā arī resursu produktivitātes mērķrādītājiem rūpniecībā un atkritumu apsaimniekošanas rādītājiem, ar ievērojamām reģionālām atšķirībām. Vidējais reciklēšanas rādītājs pašvaldībās ir īpaši zems (30,1 % 2023. gadā, kas ir tālu no ES mērķa, proti, 55 % līdz 2025. gadam), un tas atšķiras dažādos reģionos. Portugālē materiālu apritīgas izmantošanas līmenis 2023. gadā bija 2,8 %, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja, proti, 11,8 %. Zināms progress ir panākts, ieviešot iniciatīvas un noteikumus gan valsts, gan pašvaldību līmenī. Lai sasniegtu reciklēšanas un aprites ekonomikas mērķrādītājus, izšķiroša nozīme būs ES fondu un privātā sektora atbalstam, veicot šādas darbības: i) investējot dalītās atkritumu savākšanas infrastruktūrā, ii) attīstot vai pielāgojot atkritumu apstrādes iekārtas un iii) veicot tehnoloģiskus uzlabojumus, lai varētu ieviest tarifu shēmu "cik izmet, tik maksā" visā valstī.

(36) Portugāli, jo īpaši tās dienvidu reģionus, smagi skar dabas radīti apdraudējumi, piemēram, sausums, ugunsgrēki un plūdi, un tie klimata pārmaiņu dēļ ir arvien biežāki un intensīvāki. Mazāks nokrišņu daudzums gadā, ūdens trūkums un lielāka laikapstākļu mainība ietekmē upju plūdumu, ūdens nesējslāņa atjaunošanos un plūdu risku, iespaidojot daudzas ekonomikas nozares, piemēram, lauksaimniecību, dzeramā ūdens ražošanu un enerģijas ražošanu, citastarp hidroenerģijas ražošanu, kā arī publisko finanšu ilgtspēju, palielinot izmaksas. Portugāle ir palielinājusi spēju pielāgoties klimata pārmaiņām, arī izstrādājot nozaru pielāgošanās plānus. Portugāle 2024. gadā pabeidza valsts ceļvedi par pielāgošanos klimata pārmaiņām līdz 2100. gadam, taču būtu svarīgi vēl vairāk integrēt pielāgošanos klimata pārmaiņām ūdens apsaimniekošanas rīcībpolitikās. Īstenojot integrētu un ilgtspējīgu ūdens apsaimniekošanas stratēģiju, arī neseno stratēģiju "Ūdens, kas apvieno", Portugāle varētu nodrošināt, ka galvenajām nozarēm joprojām būs piekļuve ūdenim, vienlaikus nodrošinot arī pietiekamu un kvalitatīvu ūdeni ekoloģiskajām funkcijām, jo īpaši jutīgām un bioloģiski daudzveidīgām ekosistēmām, piemēram, mitrājiem. Ūdens resursu apsaimniekošanas pārvaldības struktūras racionalizēšana arī palīdzētu panākt efektīvu koordināciju starp valsts, reģionālo un vietējo līmeni. Lai uzlabotu ūdens resursu apsaimniekošanu, svarīgi ir turpināt investīcijas tādās jomās kā notekūdeņu savākšana un attīrīšana, noplūdes mazināšana ūdensapgādes tīklos un (ūdens daudzuma un kvalitātes) monitoringa uzlabošana. Īpašu uzmanību varētu veltīt šādiem aspektiem: i) ainavas dabiskās sūkļa funkcijas atjaunošana; ii) gruntsūdens ieguves samazināšana; iii) mitrāju un upju, to vidū palieņu, atjaunošana; iv) citu dabā balstītu risinājumu ieviešana. Turklāt Portugāle varētu izmantot ūdens atkalizmantošanas potenciālu.

(37) Portugāle joprojām saskaras ar problēmām attiecībā uz piekļuvi veselības aprūpei, un tās ilgtermiņa aprūpes sistēma nav piemērota situācijai, kad sabiedrība strauji noveco. Kopumā valsts veselības aprūpes sistēma darbojas salīdzinoši labi, un Portugāle ir īstenojusi būtiskas reformas, to vidū reformas primārās veselības aprūpes un garīgās veselības aprūpes jomā, kā arī Valsts veselības dienesta slimnīcu pārvaldības modeļa reformu. Portugāle ir arī ieguldījusi veselības aprūpes infrastruktūrā un pakalpojumos visā valstī, arī saskaņā ar tās atveseļošanas un noturības plānu. Tomēr Valsts veselības dienests joprojām saskaras ar ievērojamu veselības aprūpes darbinieku trūkumu, un tas ietekmē veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, piemēram, ir ilgs gaidīšanas laiks un nevienlīdzīgas piekļuves iespējas starp ienākumu grupām un starp reģioniem visā valstī. Laikposmā no 2020. līdz 2024. gadam tika aizpildīta tikai aptuveni puse no amatiem, kas bija pieejami ārstu pieņemšanai darbā Valsts veselības dienestā, un valsts saskaras ar ievērojamu emigrāciju absolvējušo medmāsu vidū. Neraugoties uz dažiem centieniem pēdējos gados veicināt karjeras pievilcīgumu Valsts veselības dienestā, ir iespējams vienkāršot un paātrināt darbā pieņemšanas procedūras, lai nekavējoties pieņemtu darbā nepieciešamos speciālistus un turpinātu piesaistīt veselības aprūpes darbiniekus. Turklāt gandrīz ceturtā daļa Portugāles iedzīvotāju ir 65 gadus veci vai vecāki, veselīgas dzīves gadu rādītājs ir zemāks nekā vidēji ES, publiskās investīcijas ilgtermiņa aprūpē ir mazākas par ES vidējo rādītāju, kā arī ilgtermiņa aprūpes seguma rādītāji joprojām ir zemi visos reģionos. Neraugoties uz pieaugumu pēdējos gados, darbaspēks nav pietiekams, lai apmierinātu pieprasījumu, un tas rada lielu atkarību no neformālajiem aprūpētājiem. Pievēršoties šiem aspektiem, vienlaikus saglabājot Valsts veselības dienesta ilgtspēju, Portugāle varētu palielināt tās iedzīvotāju kvalitatīvas dzīves gadu skaitu un nodrošināt vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes vajadzību apmierināšanu.

(38) Prasmju neatbilstība ir šķērslis konkurētspējai un ražīgumam. Prasmju piedāvājums neatbilst tirgus vajadzībām, un tas veicina darbaspēka trūkumu nozarēs, arī informācijas un tehnoloģiju jomās. Galvenais šķērslis, par ko ziņojuši uzņēmumi, ir zemā tādu darbinieku pieejamība, kuriem ir vajadzīgās prasmes. Neatbilstības veicina arī augstu jauniešu bezdarba līmeni (21,6 % 2024. gadā salīdzinājumā ar 14,9 % ES), un daudziem bezdarbniekiem ir vai nu pārāk zema kvalifikācija, vai arī kvalifikācija zemas nodarbinātības jomās valstī. Portugāle varētu gūt labumu arī no uzticamas nākotnes tirgus vajadzību prognozes, kas varētu palīdzēt labāk saskaņot izglītības un apmācības piedāvājumu ar darba tirgus vajadzībām, kā arī sniegt informāciju karjeras izvēlē. Turklāt mainīgajai ekonomikai nepieciešamo prasmju attīstību vēl vairāk kavē zemais pieaugušo dalības līmenis mūžizglītībā (no 38 % 2016. gadā

līdz 33 % 2022. gadā, pamatojoties uz pieaugušo izglītības apsekojumu). Neraugoties uz nesenajiem pasākumiem, ar kuriem mudina pieaugušos iesaistīties mācībās un apmācībā, arī investīcijām saskaņā ar Portugāles atveseļošanas un noturības plānu, uzņēmumiem un sabiedrībām ir iespējas turpināt iesaistīties prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas darbībās un veicināt pieaugušo izglītības kultūru valstī. Turklāt Portugāles iedzīvotājiem kopumā joprojām ir zems kvalifikācijas līmenis (2024. gadā aptuveni 38,5 % iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem bija zems izglītības līmenis, kas ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju 19,6 %), un tas ir pastāvīgs šķērslis ražīgumam valstī. Tomēr pēdējos gados ir gūti ievērojami panākumi iedzīvotāju kvalifikācijas līmeņa paaugstināšanā.

(39) Mājokļu cenas Portugālē ir pastāvīgi pieaugušas, apsteidzot ES vidējo pieaugumu pēdējos desmit gados. Lielais pieprasījums lielās pilsētās un populārās tūrisma teritorijās ir lielā mērā veicinājis cenu un īres maksas pieaugumu, radot krasas atšķirības salīdzinājumā ar iekšējiem reģioniem. Šī situācija ietekmē darbaspēka mobilitāti un pieejamību, arī jauniešu izredzes. Cenas ziņā pieejamu mājokļu trūkums arī palielina to cilvēku skaitu, kuri saskaras ar bezpajumtniecību vai dzīvo neformālās apmetnēs. Portugāle īsteno pasākumus, lai paplašinātu savu sociālo un cenas ziņā pieejamu mājokļu fondu, tomēr to trūkums joprojām ir ievērojams. Tajā pašā laikā pastāvīgi zemais būvniecības līmenis pēdējos gados ir ierobežojis jaunu mājokļu par pieņemamām cenām piedāvājumu. Liels tukšu māju un pamestu ēku skaits – aptuveni 700 000 – sniedz iespēju tirgū iekļaut vairāk mājokļu, jo īpaši apgabalos, kuros ir ierobežojumi. Turklāt Portugāle varētu gūt labumu, veicinot efektīvākus sabiedriskā transporta risinājumus un ieguldot citu teritoriju pievilcīguma palielināšanā, lai samazinātu spiedienu uz noslogotajām teritorijām. Visbeidzot, lai risinātu Portugāles mājokļu problēmas, būs vajadzīga visaptveroša pieeja, jo risinājumiem, kas vērsti uz piedāvājuma palielināšanu, ir jābūt saskaņotiem ar pasākumiem, ar kuriem integrē pieprasījuma dinamiku un stimulus gan īres, gan īpašumtiesību tirgos.

(40) Ņemot vērā ciešās savstarpējās saiknes starp eurozonas dalībvalstu tautsaimniecībām un to kolektīvo devumu ekonomiskās un monetārās savienības darbībā, Padome eurozonas dalībvalstīm 2025. gadā ieteica rīkoties, tai skaitā izmantojot atveseļošanas un noturības plānus, lai īstenotu 2025. gada ieteikumu par eurozonas ekonomikas politiku. Attiecībā uz Portugāli 2., 3., 4. un 5. ieteikums palīdzēs īstenot pirmo eurozonai adresēto ieteikumu par konkurētspēju, savukārt 3., 4. un 5. ieteikums palīdzēs īstenot otro eurozonai adresēto ieteikumu par noturību, un 1. un 5. ieteikums palīdzēs īstenot 2025. gada ieteikumā izklāstīto trešo ieteikumu eurozonai par makroekonomikas un finanšu stabilitāti,

AR ŠO IESAKA Portugālei 2025. un 2026. gadā rīkoties šādi.

1. Palielināt kopējos aizsardzības un drošības izdevumus un gatavību, vienlaikus nodrošinot parāda ilgtspēju saskaņā ar Eiropadomes 2025. gada 6. marta secinājumiem. Ievērot neto izdevumu maksimālos pieauguma tempus, ko Padome ieteica 2025. gada 21. janvārī, un vienlaikus izmantot valsts izņēmuma klauzulā paredzēto novirzi aizsardzības izdevumu palielināšanai. Veikt pasākumus pensiju sistēmas vidēja termiņa fiskālās ilgtspējas nodrošināšanai.

2. Ņemot vērā piemērojamos termiņus reformu un investīciju savlaicīgai pabeigšanai saskaņā ar Regulu (ES) 2021/241, paātrināt atveseļošanas un noturības plāna, tostarp *REPowerEU* nodaļas, īstenošanu. Paātrināt kohēzijas politikas programmu (ERAF, TPF, ESF+, KF) īstenošanu, attiecīgā gadījumā izmantojot iespējas, ko sniedz vidusposma pārskatīšana. Optimāli izmantot ES instrumentus, tostarp programmas *InvestEU* un Eiropas stratēģisko tehnoloģiju platformas piedāvātās iespējas, lai uzlabotu konkurētspēju.

3. Vienkāršot regulējumu, uzlabot regulatīvos instrumentus un samazināt administratīvo slogu uzņēmumiem, galvenokārt samazinot šķēršļus rūpnieciskajai licencēšanai un likvidējot citus šķēršļus to spējai izvērst un veicināt inovāciju un ražīgumu. Veicināt privātās investīcijas riska kapitālā un privātā kapitālā vietējiem uzņēmumiem, arī publiskā un privātā sektora riska dalīšanu, un uzlabot finanšpratību. Vēl vairāk palielināt administratīvo tiesu un nodokļu tiesu efektivitāti, lai samazinātu tiesvedības ilgumu. Uzlabot nodokļu sistēmas rezultativitāti, jo īpaši stiprinot tās pārvaldības efektivitāti un samazinot ar to saistīto administratīvo slogu. Veicināt uz pierādījumiem balstītas politikas veidošanu, arī veicot *ex post* publiskās politikas novērtējumus. Saglabāt ar investīcijām saistītās ekonomikas politikas orientēšanu uz pētniecību un inovāciju. Stiprināt ieinteresēto personu iesaisti un palielināt pārredzamību publiskās politikas sagatavošanā.

4. Mazināt vispārējo atkarību no fosilajām degvielām transporta nozarē, jo īpaši pakāpeniski atceļot fosilā kurināmā subsīdijas un investējot ilgtspējīgā transportā, īpaši dzelzceļa nozarē, ņemot vērā reģionālās atšķirības. Vēl vairāk paātrināt atjaunīgo energoresursu izvēršanu, nodrošinot paredzamu tiesisko regulējumu ar skaidrām un digitālām atļauju piešķiršanas procedūrām, arī kolektīvam pašpatēriņam un atjaunīgās enerģijas kopienām. Uzlabot stabilitāti elektroenerģijas tirgū, izmantojot ilgtermiņa līgumus, investīcijas enerģijas uzkrāšanas jaudās un pieprasījumreakcijas instrumentos. Stiprināt elektroenerģijas pārvades un sadales tīkla jaudu, tostarp pārrobežu elektroenerģijas starpsavienojumos, uzlabot pieslēguma procedūras un palielināt to pārredzamību, lai stimulētu investīcijas valsts tīklā. Pastiprināt politikas centienus, kuru mērķis ir to prasmju un kompetenču nodrošināšana un apgūšana, kas vajadzīgas zaļās pārkārtošanās īstenošanai, jo īpaši valsts pārvaldei. Paātrināt investīcijas energoefektivitātē, veicinot finanšu shēmas, lai piesaistītu privātās investīcijas un atbalstītu mājsaimniecības, kuras skar enerģētiskā nabadzība. Uzlabot apstākļus pārejai uz aprites ekonomiku, jo īpaši palielinot atkritumu rašanās novēršanu, reciklēšanu un atkalizmantošanu, lai samazinātu atkritumu poligonos nonākošo un sadedzināto atkritumu apjomu. Uzlabot ūdens resursu apsaimniekošanu, lai stiprinātu pielāgošanos klimata pārmaiņām un nodrošinātu ilgtermiņa ekonomisko un vidisko noturību. Īstenot integrētu ūdens apsaimniekošanas stratēģiju un racionalizēt ūdens resursu pārvaldību. Veicināt investīcijas notekūdeņu savākšanā un attīrīšanā, noplūžu samazināšanā un ūdens monitoringā, izstrādāt dabā balstītus risinājumus, atjaunot ūdensobjektus un uzlabot ūdensefektivitāti un ūdens atkalizmantošanu.

5. Nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai veselības aprūpei un ilgtermiņa aprūpei, vienlaikus saglabājot Valsts veselības dienesta ilgtspēju. Risināt prasmju neatbilstības problēmu, uzlabojot iedzīvotāju prasmju līmeni un padarot izglītību un pieaugušo izglītību atbilstošāku darba tirgus vajadzībām. Risināt jautājumu par mājokļu pieejamību cenas ziņā un vispārējo pieejamību teritorijās ar augstu pieprasījumu, likvidējot šķēršļus brīvo mājokļu īrēšanai un renovējot pamestas ēkas, un veicināt efektīvus sabiedriskā transporta savienojumus, lai samazinātu spiedienu uz mājokļu cenām pilsētu centros un uzlabotu citu teritoriju pievilcīgumu.

Briselē, 2025. gada 8. jūlijā

Padomes vārdā –

priekšsēdētāja

S. LOSE